

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV ÖST RAPPORT 2007:51

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING I FORM AV ANTIKVARISK KONTROLL

Grav, fossil odling och skärvsten vid elschakt

RAÄ 158 (invid RAÄ 6:1–3), Skvällinge 1:1
RAÄ 156 och 157 vid Skrukeby-Lundby 3:3 samt
RAÄ 155 vid Lillängen (Skrukeby-Lundby 3:7)
Östra Skrukeby socken, Linköpings kommun
Östergötland

Dnr 422-446-2006

Bengt Elfstrand

UV ÖST RAPPORT 2007:51

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING I FORM AV ANTIKVARISK KONTROLL

Grav, fossil odling och skärvsten vid elschakt

RAÄ 158 (invid RAÄ 6:1–3), Skvällinge 1:1
RAÄ 156 och 157 vid Skrukeby-Lundby 3:3 samt
RAÄ 155 vid Lillängen (Skrukeby-Lundby 3:7)
Östra Skrukeby socken, Linköpings kommun
Östergötland

Dnr 422-446-2006

Bengt Elfstrand

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

uvost@raa.se

www.raa.se/uv

Produktion/grafisk form Britt Lundberg

Grafik Lars Östlin

Utskrift UV Öst, Linköping 2007

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

© 2007 Riksantikvarieämbetet

UV Öst, Rapport 2007:51

ISSN 1404-0875

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Undersökningsresultat	7
Område 1 (RAÄ 155)	7
Område 2 (RAÄ 156 och 157)	7
Område 3 (RAÄ 158 invid RAÄ 6:1-3)	9
Slutsats	9
Referenser	10
Tryckta källor	10
Otryckta källor	10
Administrativa uppgifter	10

Fig 1. Karta över Östergötland med platsen för förundersökningen markerad.

Fig 2. Utdrag ur Gröna kartan med undersökningsområdena markerade. Skala 1:50 000.

Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll

Grav, fossil odling och skärvsten vid elschakt

Sammanfattning

I samband med elarbeten i Östra Skrukeby socken utfördes en förundersökning i form av en antikvarisk kontroll på de platser som bedömts som lägen för fornlämningar. Arbetet innebar utbyte av stolpar och stag samt ledningsschakt. Vid Skvällinge RAÄ 6:1–2 framkom en jämn stenpackning efter en stensättning (RAÄ 158) alldeles intill de kända anläggningarna. Det planerade stolpstaget flyttades. Vid Skrukeby-Lundby 3:3 förekom en meterhög öst-västgående terrass av odlingsjord med tegelflis och skärvstenar (RAÄ 156). Terrassen övergick i en stenrad i östra änden. Ovanför terrassen mot norr låg hus- och källargrunder (RAÄ 157) i slutningen. Stagen flyttades söder om terrassen. Strax norr om boningshuset till Lillängen (Skrukeby-Lundby 3:7) låg ett tunt lager i botten med glest förekommande skärvstenar i (RAÄ 155). Det framtagna lagret undersöktes och borttogs.

Inledning

Linköpings Kraftnät, Tekniska Verken har via Stadspartner AB utfört en del förbättringsarbeten av elnätet i Östra Skrukeby socken. En del utbyten av stolpar och stag samt ledningsschakt har medfört att några platser var belägna inom arkeologiskt känsliga områden. Detta har föranlett att Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst utfört arkeologiska förundersökningar i form av antikvariska kontroller vid RAÄ 158 (invid RAÄ 6:1–3, gravar) Skvällinge 1:1, vid en terrasskant (RAÄ 156) på fastigheten Skrukeby-Lundby 3:3 och en fyndplats med skärvsten (RAÄ 155) norr om torpet Lillängen (Skrukeby-Lundby 3:7) samt registrering av husgrunder (RAÄ 157) vid Förråd 3:2 och 3:5, i Östra Skrukeby socken, Linköpings kommun, Östergötland. För den antikvariska kontrollen ansvarade Bengt Elfstrand som också sammanställt rapporten. Linköpings Kraftnät stod för samtliga kostnader.

Syfte och metod

Det huvudsakliga syftet har varit att undvika fornlämningar och föreslå alternativa lösningar då detta varit möjligt. I annat fall har enstaka fornlämningar undersökts om de inte har kunnat undvikas. De påträffade lämningarna som ligger kvar har registrerats i FMIS. Undersökningen har utförts med grävmaskin som avlägsnat torven och i några fall gått ner till schaktdjupet för elkablarna och stagen i provgropar. Det arkeologiska arbetet har utförts genom beskrivningar och ritning. Ärendet har registrerats i Intransis.

Topografi och fornlämningsmiljö

Det aktuella området ligger ca en kilometer från Roxens södra strand nära Häradsjärret. Detta kärr var betydligt större innan Roxens yta sjönk vid en muddring vid Motala Ströms östra utlopp på 1800-talet. Kärrret gick då in i en vik vid Skrukeby-Lunby 3:3 på 35 m:s nivå, som i botten består av gyttja med tidigare ett rikkärr ovanpå (Fromm 1976:48). Kärrret gränsade då till den aktuella terrassens södra kant. De något högre belägna områdena har berg i dagen på krönen med moränjordar runtomkring samt med glaciallera i dalgångkanterna och post-glacial lera i de lägsta partierna. Här och var finns det ytsvallade lager av mo. Det varierade markunderlaget har gjort området mycket attraktivt under förhistorisk tid. Även närheten till vatten har spelat en roll, som gett möjligheter till specialiserade näringsfång. Lermarkerna är idag uppodlade och mycket av moränmarkerna utgörs av öppna betesmarker.

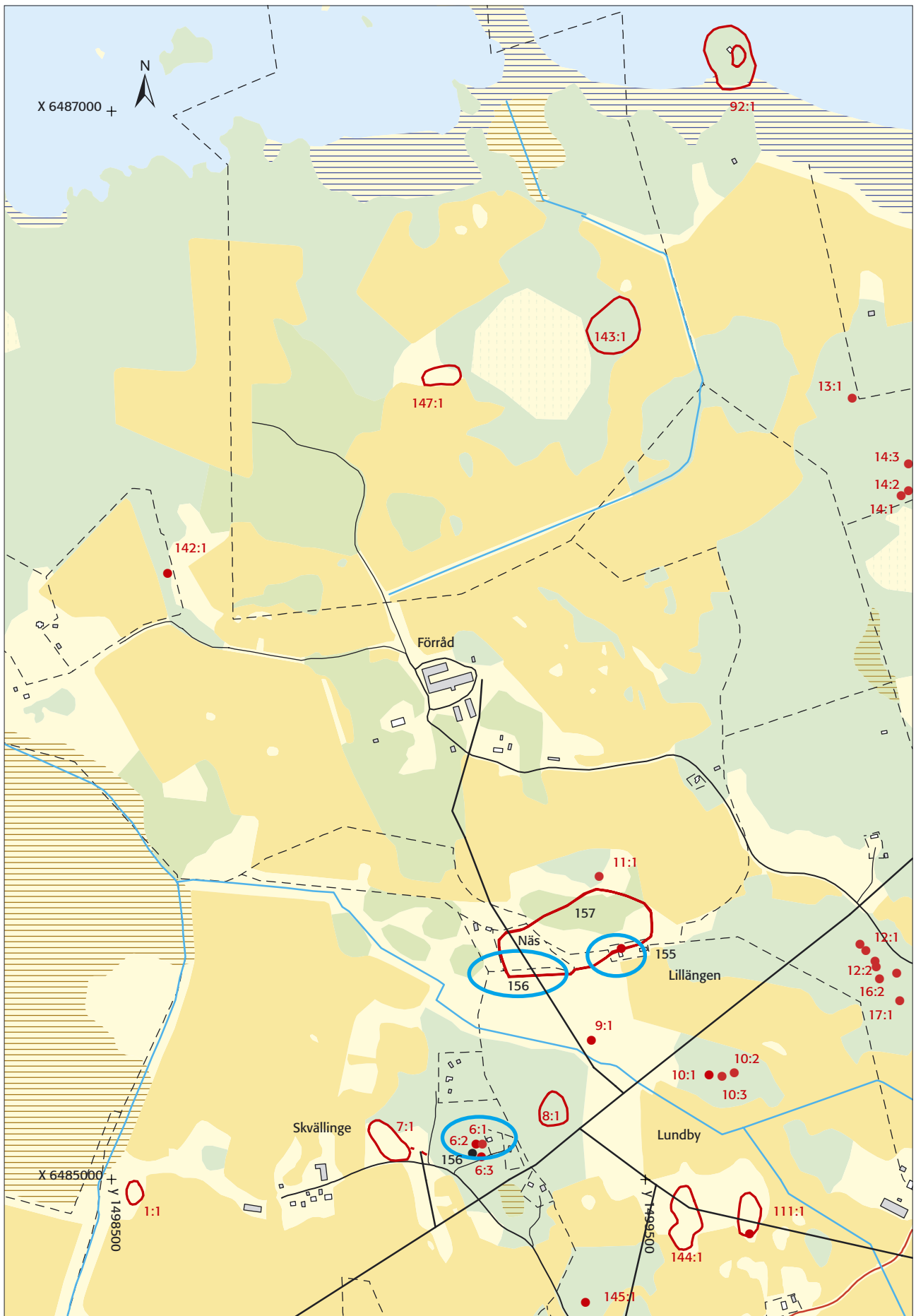

Fig 3. Utdrag ur Fastighetskartan med undersökningarna och de angränsade fornlämningarna markerade. Skala 1:10 000.

Inom några områden på Lundbys, Hagbys och Skvällinges ägor ligger de registrerade fornlämningarna tätt i beteshagarna på moränmarken, medan det närmare Roxen vid Perstorp och Förråd bara är ett fåtal kända. Den dominerande fornlämningstypen är runda ensamliggande stensättningar eller små grupper av dessa (RAÄ 6:1, 6:2, 6:3, 11:1, 12:1, 12:2, 16:1, 16:2 och 17:1), vilka kan vara både från äldre och yngre järnåldern. Några är kvadratiska (RAÄ 16:3 och 16:4). En rest sten finns vid några stensättningar (RAÄ 1:1(1) och 1:2(1)). Gravfälten ligger i södra delen av det aktuella området nära RAÄ 6:1–3. De flesta innehåller runda stensättningar i olika mängd (2:1 femton stycken, 7:1 sex stycken och 8:1 nio stycken). Gravfältet 7:1 innehåller dessutom en hög som indikerar yngre järnålder. Det stora antalet gravar och gravfält antyder att det finns dolda boplatser i området. Tre skärvstenshögar (RAÄ 10:1–3) bekräftar detta. Skärvstenshögar ligger ca 300 m öster och sydöst om de aktuella områdena. De torde vara från bronsålder eller förromersk järnålder. En stensträng (RAÄ 7:2) är också ett tecken på boplatser intill gravfältet. Norr om undersökningsområdet är de registrerade lämningarna av yngre datum. Perstorps gamla bytomt (RAÄ 147:1) är belägen i en moränbacke och ca 250 m öster om denna finns fossil odling registrerad (RAÄ 143:1) som förmodligen har med Perstorp att göra.

Undersökningsresultat

Sammanlagt var tre ställen aktuella för undersökning. I ett område (Område nr 3) aktualiserades några provgropar intill de två registrerade stensättningarna (RAÄ 6:1, 6:2, Skvällinge 1:1) där en stolpe och ett stag skulle bytas ut. Vid område nr 2 (Skrukeby-Lundby 3:3) skulle stag vid tre stolpar bytas ut som stod på övre delen av en terrass. Vid område nr 1 (Lillängen, Skrukeby-Lundby 3:7) skulle en elkabel grävas ner strax norr om Lillängens torpstuga.

Område 1 (RAÄ 155)

Schaktet skulle dras från en elstolpe i väster och till boningshuset på dess norra sida. Schaktet gick i öst-väst intill stängslet och sedan vinkelrätt in i huset och 10 m söder om en stenpackning som låg i hagen. Schaktet var ca 5 m långt. Överst i schakt 1 var det ett 0,45 m tjockt lerigt, mörkgrått, löst myllager med enstaka småsten och tegelflis. Under detta fanns ett 0,05 m tjockt grusigt gråaktigt lerlager med inslag av kolsplitter och skärvstenar. I botten var det lerig gul morän. Det tunna skärvstenslagret undersöktes och borttogs i schaktet. Lagret kan möjligen vara utkanten av en boplatser i moränslutningen i hagen norr om schaktet.

I hagen norr om Lillängen (Skrukeby-Lundby 3:7) på Förråds mark ligger det två källargrunder som är 5 respektive 7 m i diameter, en husgrund av syllstenar 4x5 m med ett spismursröse. Sydväst om denna finns en ladugrund. Omedelbart intill den södra källaren finns en rund stenpackning ca 5 m i diameter med en plan yta och tätt lagda stenar. En ca 10 m i diameter rund stenpackning ligger nordnordväst om husgrunden. Dessutom finns det röjningsrösen väster om källargrunderna och husgrunden. Enligt häradskartan för Åkerbo härad från 1868–1877 kallas detta komplex för Lillängen.

Område 2 (RAÄ 156 och 157)

Tre stolpar stod på rad i öst-västlig riktning på en sträcka av 120 m. Stolpstag skulle ändras på dessa. Stagen består av stockstag vilket medför att en 2x2 m stor yta måste kontrolleras. Stolparna står på den övre kanten av en terrass som gick i öst-väst. I terrassens östra del syns i dess förlängning en enkel rad av grov sten i markbotten. Terrassen är exponerad mot ett lägre, nu uppodlat, markparti som tidigare var våtmark strax under 35 m:s nivå på gränsen mellan Skrukeby-Lundby 3:3 och Förråd 3:3 som på äldre kartor kallas "Nääs uthiord".

- Stolpe 1 (1094-112). Står längst i öster. Stolpstag skulle placeras norr om terrasslätten. En 1x2 m stor yta togs upp i terrassen som bestod av ett 0,80 m tjockt moigt brunjordslager utan synliga skikt. I lagret låg skärvsten i ringa mängd liksom tegelflis och 0,05 m stora stenar. I botten vidtog pinnmo. Odlingssten större än 0,05 m låg i terrasslätten och något nedanför denna. Staget flyttades söderut nedanför terrassen.

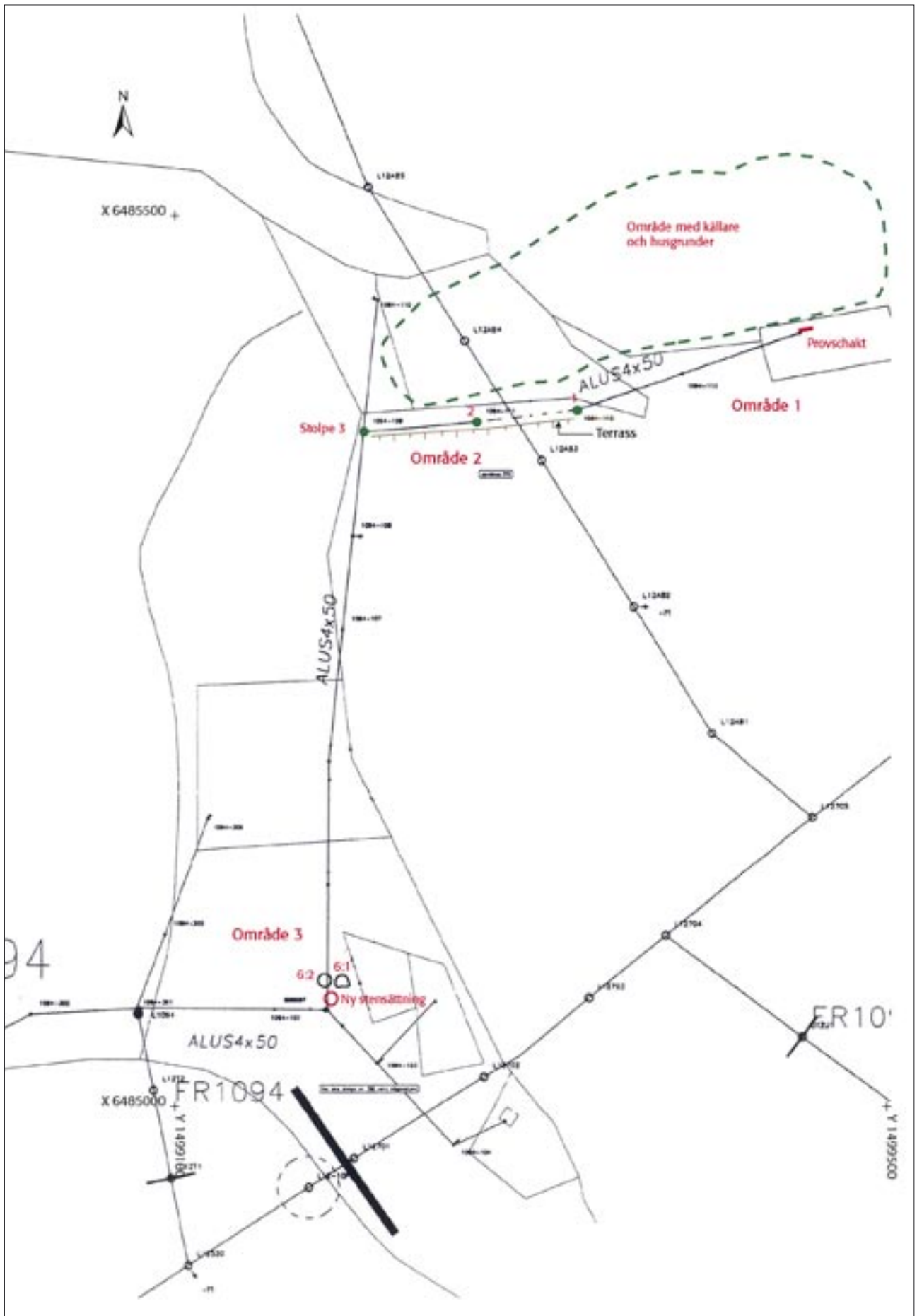

Fig 4. Plankarta över ledningssträckningen och de aktuella undersökningsytorna och undersökningresultaten markerade. Skala 1:3000.

- Stolpe 2 (1094-111). Står mitt i stolpraden av de tre stolparna. På terrassen planerades ett nytt stag. Ett 2x1 m stort schakt togs upp. Ett 0,65 m tjockt moigt brunjordslager med enstaka skärvstenar. I övrigt ingen sten i lagret. I botten var det pinnmo. Röjningssten låg i terrasslätten och söderut. Staget flyttades söder om släntkanten.
- Stolpe 3 (1094-109). Står längst i väster vid gränshörnet Förråd 2:3, Skvällinge 1:1 och Skrukeby-Lundby 3:3 uppe på terrassen. Ett 2x1 m stort schakt. Ett 0,80–0,90 m tjockt lager av svagt lerig och moig brunjord med enstaka tegelflis. Inga skärvstenar. I botten var det gytta eller blålera.

På terrassen norr om stolpe 2 fanns en stor källare med källarhals och norr om denna en husgrund på fastigheten Förråd 3:3 (f d Näs 1:3). Hus finns markerade på häradskartan inom denna äga.

Område 3 (RAÄ 158 invid RAÄ 6:1–3)

Stolpe 1 (1094-102). Den aktuella platsen ligger på Skvällinge 1:1 strax väster om två registrerade runda stensättningar (RAÄ 6:1 och 6:2). Här var ett nytt stag aktuellt ca 10 m norr om stolpen som skulle bytas ut i samma hål som den gamla stolpen. En 2x1 m stor yta torvades av och rensades fram. En till ytan jämn stenpackning av tätt lagda 0,20–0,30 m stora stenar täckte schaktytan och tolkades som en stenpackning till en stensättning söder om RAÄ 6:1 och 6:2. Den var helt övertorvad. Stensättningens storlek och form är okänd. Staget flyttades och skall fästas i ett befintligt stenblock istället.

Slutsats

Område 1 (RAÄ 155) och 2 (RAÄ 156 och 157) ligger vid den stora betesmark som tillhör Förråds ägor. Ett stort antal torp har legat i det aktuella området vid olika tillfällen. Strax väster om nuvarande Lillängentorpet (Skrukeby-Lundby 3:7) låg det nu försvunna Aspetorpet under luftledningssträckan. Torpet Näs som ligger norr om undersökningsområdet är markerad på 1691 års lantmäteriakt ca 50 m söderut alldeles intill den aktuella stolpraden med tre stolpar. De husgrunder som är belägna på fastigheten Förråd 3:3 är delvis markerade på häradskartan från 1868–77, liksom de husgrunder öster därom i hagen som kallades Lillängen. På 1691 års karta över Förråds by kallas istället ängsområdet ytterligare öster om hagen för ”Lillängen med Stertting wall”. Norr om hagen mellan Förråds by, bestående av två gårdar som omvandlas till säteri 1758, och Lillängen var det en våtmark med ”starrwall” 1691, medan själva hagen nyttjades som hårdvall. Här fanns med andra ord ingen bebyggelse 1691. Det som är av intresse för område 1 och 2 i denna undersökning är den omfattande tjockleken på odlingslagren som dessutom täcker en 100 m lång sträcka och en stor källare med källarhals vid Förråd 3:3 samt två källare vid ena torpgrunden i hagen vid Lillängen. Detta avviker från ordinär torpbebyggelse. Frågan är om detta är det medeltida byläget för Förråds by, varav den ena gården var ett klosterhemman. Förråds by nämns första gången år 1315 (DS nr 1995). Enligt Almquist låg byn öde en period i början av 1600-talet (Almquist 1947:283 och 755). Byn kan ha flyttats till moränhöjden norr om starrängen och Lillängen vid nuvarande gårdsläget, då det ombildades till två frälsegårdar år 1628.

Den djupt liggande skärvstenen vid område 1 och förekomsten av dessa i de tjocka odlingslagren vid område 2 kan indikera förhistorisk bebyggelse.

Vid område 3 har en jämn stenpackning av tätt lagda jämnstora stenar i det upptagna schaktet kunnat tolkas som ytterligare en grav vid RAÄ 6:1 och 6:2 i Östra Skrukeby socken.

Linköping 27 februari 2007

Bengt Elfstrand

Referenser

Tryckta källor

Almquist, J. A. 1947. *Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden*. Skrifter utgivna av Svenska Riksarkivet 1. Band 1 och 2. Stockholm.
DS= Diplomatarium Suecanum II, Svenskt Diplomatarium, Utg av J. G. Liliegren, B. E. Hildebrand och H. Hildebrand. Stockholm.
Fromm, E. 1976. Beskrivning till jordartskartan *Linköping NO. Serie Ae nr 19*. Stockholm.

Otryckta källor

FMIS= Fornminnesinformationssystem, Riksantikvarieämbetet.
Arealavmätning, Förråds by 1691. Akt: Östra Skrukeby 1. Lantmäteriet i Linköping.
Häradskartan över Åkerbo härad 1868–77.

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland
Landskap: Östergötland
Kommun: Linköping
Socken: Östra Skrukeby
Plats: Skvällinge 1:1, Skrukeby-Lundby 3:3 och Lillängen

Läge: Ekonomiskt kartblad 8F 7j Östra Harg, 085 79
Undersökningens mittpunkt: X6485,42 Y1499,40
Koordinatsystem: RT 90, 2,5 gon V
Höjdsystem: RH 00

Riksantikvarieämbetet dnr: 422-446-2006
Länstyrelsens dnr: 431-1340-06
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2006-04-03
Projektnummer: 1520774
Intrasisprojekt: O2006017
Rapportnummer: 2007:51

Ansvarig arkeolog: Bengt Elfstrand

Beställare: Länsstyrelsen i Östergötlands län
Kostnadsansvarig: Linköpings Kraftnät

Undersökningstid: 2006-05-16
Undersökningsområde: Ca 150 m²
Undersökt yta: 13 m²